

Маслак Н.Г. к.е.н., доцент кафедри економіки Сумського національного аграрного університету, м. Суми

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ІНТЕГРОВАНІХ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні забезпечують підприємства різних організаційно-правових форм господарювання, форм власності, розміру тощо. Так, у 2014 році в сільському господарстві України господарську діяльність здійснювали 7750 господарських товариств, 3772 приватних підприємств, 674 кооперативів, 228 державних підприємств і 39428 фермерських господарств. Склалася ситуація, в якій виробництво економічно вигідної продукції сільського господарства, зосереджено переважно у великих вертикально інтегрованих формуваннях – агрохолдингах.

Агропромислове формування як інтегрована структура у завершеному вигляді являє собою організаційно-технологічну єдність аграрного сектору, переробних галузей, агросервісу і торгівлі. Деякі АПФ мають у своєму складі фінансово-розрахунковий центр (фінансово-агропромислові групи чи агрохолдинги).

Агропромислові формування, на відміну від суто аграрних підприємств, що вирощують / виробляють сільськогосподарську сировину, поєднують виробництво сировини з переробною промисловістю з метою одержання кінцевого продукту. Таким чином, для аграрних формувань дуже важливим є збалансоване комбінування виробництва та переробки. З огляду на це, агропромислові формування мають декілька специфічних особливостей:

1. Координація виробничого зв'язку між ланками технологічного процесу як обов'язкова умова створення АПФ;
2. Наявність сировинних і переробних потужностей та можливостей збуту визначає побудову АПФ;
3. Створення АПФ лише на добровільних засадах з боку аграрних, переробних та торговельних підприємств;
4. АПФ може бути вузькоспеціалізованим (мати одну продуктову вертикаль) або багатогалузевим (мати декілька продуктових вертикалей)
5. АПФ може складатися в рамках окремо взятого підприємства, групи підприємств або на міжгалузевому рівні
6. Підприємства, що входять до АПФ можуть зберігати господарську / юридичну самостійність чи перетворюватися у внутрігосподарські виробничі підрозділи;
7. У будь-якому випадку АПФ вимагає централізованого управлінського органу для координації взаємодії інтегрованих об'єктів.

Аналіз практики функціонування системи фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств України свідчить про те, що більшість з них не відповідає сучасним вимогам ринків. Підприємства ведуть пошук дієвих елементів системи фінансового менеджменту, основою якого є управління формуванням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів.

Існуючі системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств базуються на теоріях (концепціях) фінансів, які виникають на базі відомих методологій дослідження (парадигм). У фінансовій теорії найпоширенішою є неокласична парадигма. В межах неї розгляд фінансових ресурсів орієнтований на результативні характеристики в управлінні ними, а також чітко розмежовуються фінансові ресурси та джерела їх формування.

Важливим при формуванні системи управління фінансовими ресурсами є визнання того, що єдиного підходу, який би задовольняв всі підприємства не існує. Тому, кожне підприємство, враховуючи існуючі концептуальні основи формування системи управління, повинно застосовувати ті елементи, які б відповідали його внутрішньому та зовнішньому оточенню.

Серед елементів системи управління фінансовими ресурсами, які потребують індивідуального підходу, на наш погляд, потрібно виділити мету, модель (механізм) управління та організаційне забезпечення.

Метою управління фінансовими ресурсами підприємства є реалізація економічної стратегії підприємства, досягнення встановлених (запланованих) критеріїв результатів його діяльності.

В теорії визначені та обґрунтовані різні стратегічні фінансові цілі підприємств. Відповідно до неокласичної парадигми основною фінансовою метою є ріст ринкової вартості підприємства для забезпечення збільшення добробуту всіх співвласників в поточному та перспективному періодах. Така ціль може бути поставлена тільки підприємствами, які проводять емісійну діяльність та розміщують власні акції на фондових ринках. Проте, як засвідчує практика, рівень капіталізації майже всіх українських агрохолдингів після виходу на світові біржі упав. В кризових умовах відбувається значна зміна ринкової вартості підприємств, в тому числі під впливом застосування інструментів з боку власників.

Стратегічною фінансовою метою більшості сільськогосподарських підприємств України є отримання прибутку. Однак поряд з цим показником для забезпечення стабільності функціонування і економічного розвитку важливе значення можуть мати також й інші критерії фінансового успіху. Тому, при здійсненні побудови системи управління фінансовими ресурсами важливо не обмежуватись лише прибутком. На окремих етапах життєвого циклу підприємства домінуюче фінансове значення можуть мати забезпечення ліквідності та платоспроможності, збільшення обсягу реалізації (при відносному скороченні прибутку), інноваційний розвиток, диверсифікація виробництва та підтримка конкурентоспроможності, зростання добробуту працівників, охорона навколишнього середовища, які прямо не пов'язані із зростанням маси прибутку. Тобто, найбільш виправданим для сільськогосподарських підприємств є використання гнучкого підходу постановки фінансової стратегічної цілі, що поєднує застосування окремих елементів різних типів фінансових стратегій (фінансової рівноваги (виживання); отримання прибутку (рентабельності); економічного розвитку; гнучкий тип).

Аналогічний висновок можна зробити і в питанні обрання моделі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств. Застосування диференційованого підходу управління, який передбачає використання комбінацій інструментів кожного з відомих чотирьох підходів (елементний (регулювання пропорцій між окремими елементами балансу); поточний (управління фінансовими потоками з метою трансформації балансу), портфельний та диференційований) на окремих етапах життєвого циклу підприємства чи до окремих бізнес-процесів, забезпечить підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

І останнє, ефективність управління фінансовими ресурсами залежить від організації управлінської роботи. В підприємствах, особливо корпоративного типу, займатися управлінням повинна фінансова структура, яка взаємопов'язана з організаційною, проте є самостійною. Оптимальним слід вважати варіант максимальної узгодженості функціонування організаційної та фінансової структур.

1. Стецюк П.А. Формування нової парадигми управління фінансовими ресурсами підприємств / П. А. Стецюк // Економіка АПК. - №6, червень, 2016. – С. 77 – 83.